

Αλκης Ράφτης

Πίστευε και ερεύνα. Οι ερευνητικές δραστηριότητες του Θεάτρου Ελληνικών Χορών.

Ράφτης, Αλκης: "Πίστευε και ερεύνα. Οι ερευνητικές δραστηριότητες του Θεάτρου Ελληνικών Χορών", Παράδοση και Τέχνη 019, σελ. 12 - 14, Αθήνα, Δ.Ο.Λ.Τ., Ιανουάριος – Φεβρουάριος 1995.

Πίστευε και ερεύνα.

Οι ερευνητικές δραστηριότητες του Θεάτρου Ελληνικών Χορών

Εφτασε ο καιρός να παρουσιάσουμε στο κοινό την ερευνητική δουλειά που γίνεται εδώ και οκτώ χρόνια στα πλαίσια του Θεάτρου. Και δεν πρόκειται να κρύψουμε καθόλου την περηφάνεια μας, για θα ήταν αδικία για τους δεκάδες ερευνητές που θα αναφερθούν παρακάτω. Αυτοί είναι που τροφοδοτούν μια τόσο μεγάλη σε μέγεθος και σε σοβαρότητα προσπάθεια.

Όλοι γνωρίζουν τις έρευνες που έκανε η Δόρα Στράτου στα χωριά πριν από δεκαετίες. Ήταν ένα έργο πρωτοποριακό για την εποχή του, όσο και κοπιαστικό και πολυδάπανο. Οι σημερινοί ερευνητές δεν φαντάζονται τι σημαίνει να πηγαίνεις σε χωριά όπου δεν πάει ούτε λεωφορείο, να φορτώνεσαι τα βαρύτερα μηχανήματα της εποχής, να τραβάς ταινία με φωτισμό από λάμπες πετρελαίου, να ηχογραφείς χωρίς ηλεκτρικό ρεύμα και να ξέρεις ότι δεν υπάρχει ένα στοιχειώδες δωμάτιο για να κοιμηθείς το βράδυ.

Μετά από μερικά χρόνια κρίσης, το Θέατρο ξαναμπήκε σε ανοδική πορεία, και η έρευνα ξανάρχισε. Τώρα τα πράγματα έχουν αλλάξει. Μπορεί οι υλικές συνθήκες να είναι καλές, όμως οι μεθοδολογικές απαιτήσεις είναι σοβαρές. Ο ερευνητής πρέπει να είναι καταρτισμένος, να κατέχει την βιβλιογραφία, να βαδίζει προσεκτικά για να μην αλλοιώσει τα φαινόμενα, να κοπιάζει περισσότερο για να βρει πρωτογενείς πληροφορίες, να ξέρει πώς θα τις κατατάξει και θα τις αξιολογήσει. Πάει ο καιρός που όλοι στο χωριό ήξεραν για τους χορούς, τις φορεσιές και τις συνήθειες γιατί τα είχαν ζήσει πρόσφατα ή τα ζούσαν ακόμα.

Τώρα το Θέατρο διαθέτει την πιο πλούσια βιβλιοθήκη για τον χορό και άλλα συναφή θέματα, την Εθνολογία, την Κοινωνιολογία κλπ. Βιβλία, άρθρα, ελληνικά και ξένα ειδικευμένα περιοδικά, εργασίες που έγιναν σε πανεπιστήμια, και φυσικά τα πλούσια αρχεία ταινιών, φωτογραφιών, δίσκων και ηχογραφήσεων. Δυστυχώς, από έλλειψη προσωπικού τα αρχεία δεν είναι ανοιχτά για χρήση από το κοινό.

Ο ενδιαφερόμενος να ενταχθεί στην ερευνητική ομάδα υποβάλλει ένα βιογραφικό σημείωμα και μια ερευνητική πρόταση. Οι ερευνητές έχουν μια συνάντηση περίπου κάθε μήνα όπου παρουσιάζουν την πρόοδο της δουλειάς τους. Παράλληλα έχουν την ευκαιρία να παρουσιάζουν το θέμα τους στις διαλέξεις που γίνονται κάθε Πέμπτη όλο το χειμώνα. Επίσης, διάφοροι οργανισμοί από την Ελλάδα και το εξωτερικό ζητούν από το Θέατρο να τους συστήσει ομιλητές για σειρές διαλέξεων που διοργανώνουν.

Οι ερευνητές διοργανώνουν ή συμμετέχουν σε εκθέσεις, σε παραγωγές δίσκων, σε ανακοινώσεις σε συνέδρια, σε εκπομπές στο ραδιόφωνο και στην τηλεόραση. Έτσι η δουλειά τους βγαίνει προς τα έξω και πιάνει τόπο, όχι μόνο στον επιστημονικό χώρο των ειδικών (οι οποίοι είναι και αρμόδιοι να την κρίνουν) αλλά και για την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του κοινού σε θέματα παραδοσιακού πολιτισμού. Γιατί - κακά τα ψέματα - οι διάφοροι αυτόκλητοι σωτήρες της παράδοσης και ειδήμονες του άρπα-κόλα αρκετό κακό έκαναν.

Μόνο το γεγονός ότι όλοι αυτοί οι ερευνητές δούλεψαν επί χρόνια αθόρυβα, χωρίς την παραμικρή προβολή και την παραμικρή αμοιβή, φτάνει για να τους θαυμάσει κανείς. Καθώς δημοσιεύονται μία-μία οι εργασίες τους μπορεί ο καθένας να διαπιστώσει το επίπεδο στο οποίο κινούνται. Η μεθοδολογία της έρευνας στις διάφορες επιστήμες είναι αντικείμενο που διδάσκεται από ελάχιστα έως καθόλου στα ελληνικά πανεπιστήμια.

Αλλωστε, όποιος ξέρει από έρευνα καταλαβαίνει ότι το ίδιο το θέμα του χορού δίνει πρόσθετες δυσκολίες, δεν γίνεται στο σπίτι και στην κεντρική βιβλιοθήκη. Θέλει πολλά τρεχάματα στα χωριά και στις γειτονιές για τις συνεντεύξεις, έξοδα για βιντεοσκοπήσεις, φωτογραφήσεις και μαγνητοφωνήσεις, βιβλιογραφία σε ξένες γλώσσες, γνώσεις μουσικής και φορεσιάς μαζί με τις γενικές γνώσεις της Εθνογραφίας.

Επί πλέον, ο ερευνητής εμπλέκεται με το αντικείμενο με το ίδιο του το σώμα: πρέπει να είναι αρκετά καλός χορευτής ώστε να δοκιμάζει τους χορούς επί τόπου και να εντοπίζει τις ιδιομορφίες τους. Πολλοί από τους παρακάτω ξεκίνησαν την έρευνά τους αφού πρώτα ήξεραν καλά να χορεύουν ή και να διδάσκουν χορό, άλλοι πέρασαν από τα μαθήματα χορού του Θεάτρου. Οι καθημερινές παραστάσεις το καλοκαίρι, οι διαλέξεις, οι βραδιές και τα σεμινάρια το χειμώνα, οι εκδόσεις βιβλίων και δίσκων του Θεάτρου ήταν συνεχή ερεθίσματα και ενθάρυνση για να συνεχίσουν.

Ενα τελευταίο γεγονός, το οποίο προσθέτει ακόμα περισσότερη αξία στο μεγάλο αυτό συλλογικό έργο, είναι ότι το Θέατρο ουδέποτε ζήτησε χρηματοδότηση για αυτή τη δραστηριότητα. Την ίδια ακριβώς χρονική περίοδο όπου οργανώσεις-φαντάσματα, σωματεία-σφραγίδες και πολιτιστικά κέντρα-μαγαζάκια εισέπραταν άμπολλα εκατομύρια που πήγαιναν κατ' ευθείαν σε λάθος τσέπες.

Ορισμένοι θα μας κατακρίνουν για αυτό. Ομως από τη δική μας σκοπιά η ανεξαρτησία και το μεράκι είναι οι βασικές προϋποθέσεις για να γίνει καλή δουλειά, τα υλικά μέσα έρχονται κατόπιν σε σπουδαιότητα. Το καλό πράμα όχι μόνο αργεί να γίνει, αλλά και όταν γίνει δίνει σ' αυτόν που το έκανε μια ικανοποίηση που κανένας άλλος δεν μπορεί να του τη δώσει.

Αναφέρουμε λοιπόν παρακάτω τον κατάλογο των ερευνητών, με την ιδιότητα του καθενός, τον τίτλο της έρευνας και τις μέχρι τώρα δημοσιεύσεις. Γιατί κανείς δεν μπορεί να διατείνεται ότι είναι ερευνητής αν δεν έχει δημοσιεύσει έργο ώστε να αξιολογηθεί από τους άλλους ερευνητές. Η έννοια του ερευνητή είναι σύμφυτη με την έννοια της δημοσίευσης στον αντίστοιχο γνωστικό χώρο.

1. Μαριγούλα Κρητσιώτη (βιβλιοθηκονόμος): "Ο χορός στην Κάρπαθο". Εθνογραφική έρευνα. Έχουν δημοσιευτεί τρία άρθρα και ένας δίσκος. Ετοιμάζεται βιβλίο.
2. Άννα Παναγιωτοπούλου-Ζήκου (καθηγήτρια φυσικής αγωγής, διδάσκουσα χορού στο ΤΕΦΑΑ Αθηνών): "Το χορευτικό φαινόμενο της επαρχίας Δωρίδας. Χορογένεση και χορογραφία του νεοελληνικού χορού". Διδακτορική διατριβή στο ΤΕΦΑΑ Πανεπιστημίου Αθηνών, εγκρίθηκε το 1992. Έχουν δημοσιευτεί άρθρα, ανακοινώσεις σε συνέδρια και ένα βιβλίο.
3. Γιάννης Ζήκος (καθηγητής φυσικής αγωγής, διδάσκων χορού στο ΤΕΦΑΑ Αθηνών): "Το χορευτικό φαινόμενο της επαρχίας Βοΐου Κοζάνης. Παιδαγωγική σημασία και μορφωτική δύναμη του νεοελληνικού χορού". Διδακτορική διατριβή στο ΤΕΦΑΑ Πανεπιστημίου Αθηνών, εγκρίθηκε το 1992. Έχουν δημοσιευτεί άρθρα, ανακοινώσεις σε συνέδρια και ένα βιβλίο.
4. Αλίκη Λάμπρου (λαογράφος): "Ο χορός στην Σκύρο". Έρευνα για την συγγραφή βιβλίου. Δημοσιεύτηκε ένα άρθρο.
5. Κωνσταντίνα Αμαράντου (τελειόφοιτος Φυσικής Αγωγής): "Χοροί και τραγούδια, ήθη και έθιμα στην Συνασό Καπαδοκίας". Πτυχιακή εργασία στο ΤΕΦΑΑ Πανεπιστημίου Θράκης. Εγκρίθηκε το 1991.
6. Χρήστος Μπρούφας (διακοσμητής, λαογράφος): "Τραγούδι, φορεσιά και χορός στους Βλάχους". Επιτόπια μακροχρόνια έρευνα με συνεντεύξεις. Δημοσιεύτηκε ένα βιβλίο.

7. Στέλα Βέργη (γλωσσολόγος, επίκουρη καθηγήτρια Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης): "Ο χορός ως σημειωτικό σύστημα". Εξεδόθη το βιβλίο "Γλώσσα και ρυθμός".
8. Σμαράγδα Σβάρνα (μαθηματικός): "Χορός και μουσική στους πυθαγόρειους φιλόσοφους". Βιβλιογραφική έρευνα.
9. Νίκος Ζαγούρας (αναπληρωτής καθηγητής Πανεπιστημίου Πατρών): "Σχέσεις αρχαίας και δημοτικής μουσικής". Εγινε ανακοίνωση σε συνέδριο και ομιλία στο Πανεπιστήμιο.
10. Anna Cirigliano (χορογράφος): "Οι ελληνικοί χοροί". Διπλωματική εργασία στην Εθνική Ακαδημία Χορού, Ρώμη. Εγκρίθηκε το 1990 και συνεχίζεται με θέμα "Χοροί των Δωδεκανήσων στα ιταλικά αρχεία". Δημοσιεύτηκε μια ανακοίνωση σε συνέδριο.
11. Ρεγγίνα Καπετανάκη (χορογράφος, σκηνοθέτης): "Η θεατρικότητα του δημοτικού χορού". Έρευνα για την συγγραφή βιβλίου.
12. Φίλιππος Φιλίππου (καθηγητής φυσικής αγωγής, διδάσκων χορού στο ΤΕΦΑΑ Πανεπιστημίου Θράκης): "Ο παραδοσιακός χορός ως κοινωνικό φαινόμενο στην Ορμα της περιοχής Αριδαίας". Εργασία για το μεταπτυχιακό δίπλωμα D.E.A. Εθνολογίας στην Ανωτάτη Σχολή Κοινωνικών Επιστημών, Παρίσι. Εγκρίθηκε το 1993.
13. Στέλιος Γουλιμάρης (πτυχιούχος ΤΕΦΑΑ Πανεπιστημίου Θράκης): "Οψεις του χορευτικού φαινομένου στις περιοχές Μαλγάρων και Κεσάνης Ανατολικής Θράκης". Ερευνητική εργασία για το μεταπτυχιακό δίπλωμα Εθνολογίας στο Πανεπιστήμιο των Βρυξελλών, Βέλγιο. Εγκρίθηκε το 1993.
14. Νικολέττα Βερτσιώτη (πολιτικός μηχανικός): "Χορός και χώρος. Η αρχιτεκτονική διαμόρφωση του χώρου του χορού". Διπλωματική εργασία στο Τμήμα Πολιτικών Μηχανικών της Πολυτεχνικής Σχολής του Πανεπιστημίου Πατρών. Εγκρίθηκε το 1990.
15. Κατερίνα Σταύρου (φιλόλογος): "Οι παραδοσιακοί χοροί της Αγιάσου Λέσβου και η σχέση τους με την κοινωνία". Ερευνητική εργασία για το μεταπτυχιακό δίπλωμα D.E.A. Εθνολογίας στην Ανωτάτη Σχολή Κοινωνικών Επιστημών, Παρίσι. Εγκρίθηκε το 1990 και συνεχίζεται για διδακτορικό. Εγιναν τρεις ανακοινώσεις σε συνέδρια.
16. Marie-Hélène Delavaud-Roux (χορογράφος, αρχαιολόγος): "Έρευνες πάνω στο χορό στην ελληνική αρχαιότητα". Διδακτορική διατριβή στο Πανεπιστήμιο Αιξ-Μασσαλίας, Γαλλία. Εγκρίθηκε το 1991. Δημοσιεύτηκαν άρθρα, ανακοινώσεις και βιβλίο, παρουσιάστηκε μια έκθεση και χορογραφίες.
17. Elisabeth Hanley (καθηγήτρια στο Τμήμα Χορού του Πανεπιστημίου Penn State University, Η.Π.Α.): "Αλλαγές στους δημοτικούς χορούς κατά την σκηνική παρουσίασή τους". Μελέτη κατά την διάρκεια εκπαιδευτικής άδειας στην Αθήνα το 1993.
18. Christine Glauser (κοινωνιολόγος): "Κοινωνιολογική μελέτη των ελληνικών χορευτικών συγκροτημάτων στη Γερμανία". Σπουδαστική εργασία για το Τμήμα Ιστορίας του Πανεπιστημίου της Λωζάνης, Ελβετία.
19. Agnès Mabilie (κοινωνιολόγος): "Χορεύοντας ελληνικά στην Αθήνα του 1988". Εργασία για το μεταπτυχιακό δίπλωμα Κοινωνιολογίας στο Πανεπιστήμιο του Παρισιού IV. Εγκρίθηκε το 1988.
20. Gergely Born (χορογράφος): "Τα χορευτικά συγκροτήματα στην Ελλάδα ως κοινωνικό φαινόμενο. Σύγκριση με την Ουγγαρία". Υπότροφος της Ελληνικής Κυβέρνησης. Μελέτη σε συνεργασία με το Εθνικό Κέντρο Λαϊκής Τέχνης της Ουγγαρίας.
21. Στέργιος Θεοχαρίδης (αναλυτής πληροφορικής): "Χορευτικά έθιμα των Ελλήνων της περιοχής Ικονίου". Αρχειακή και εθνογραφική έρευνα για την συγγραφή βιβλίου.

22. Αναστασία Αναστασοπούλου (οικονομολόγος): "Οι τρόποι διάταξης των χορευτών στους ελληνικούς παραδοσιακούς χορούς". Συγκριτική μελέτη με επεξεργασία σε ηλεκτρονικό υπολογιστή.
23. Anne Sorin & Sophie Deliyannis (ιστορικοί): "Οι ελληνικοί χοροί στις διηγήσεις των Γάλλων περιηγητών 1600-1900". Εργασία για το μεταπτυχιακό δίπλωμα πληροφορικής αρχειοθέτησης στην Σχολή Πολιτικών Επιστημών, Παρίσι. Εγκρίθηκε το 1993.
24. Δόρα Φαρμάκη (μηχανικός πληροφορικής Πανεπιστημίου Πατρών και London School of Economics): "Μελέτη για την δημιουργία ολοκληρωμένης τράπεζας οπτικών και άλλων πληροφοριών για την διαχείριση μεγάλης ιματιοθήκης". Ερευνητικό πρόγραμμα χρηματοδοτούμενο από την Ευρωπαϊκή Ένωση.
25. Αλέξια Μαργαρίτη (διπλωματούχος Κρατικής Σχολής Ορχηστικής Τέχνης): "Οι χοροί τεσσάρων χωριών της Καππαδοκίας". Διπλωματική εργασία στο Τμήμα Ανωτέρων Σπουδών Χορού του Πανεπιστημίου του Παρισιού IV Σορβόνη. Εγκρίθηκε το 1988. Έχουν δημοσιευτεί άρθρα και ανακοινώσεις σε συνέδρια.
26. Angela Shand (φιλόλογος): "Ο χορός από την εσωτερική σκοπιά". Εργασία για το Δίπλωμα Διεθνών Σχέσεων του Πανεπιστημίου της Μιννεσότα, Η.Π.Α. Εγκρίθηκε το 1991.
27. Folk Dance Festival (Οργάνωση της Ελληνικής Ορθόδοξης Εκκλησίας Βορείου Αμερικής): "Η ιστορία του Φεστιβάλ Λαϊκών Χορών FDF". Μελέτη ανοιχτή σε συμβολές από πολλά άτομα με σκοπό την έκδοση σπονδυλωτού βιβλίου.
28. Norvald Nilsen (εθνομουσικολόγος): "Ξένοι χοροί στα νορβηγικά σχολεία και γενικά την εκπαίδευση στην Σκανδιναβία". Επιτόπια έρευνα ελληνικών χορών, σημειογραφία τους και προσαρμογή στην διδασκαλία στα σχολεία. Μελέτη με το Agder Musikkonservatorium, Νορβηγία.
29. Σοφία Γκάρη-Ελευθερίου (οδοντίατρος): "Ο παραδοσιακός πολιτισμός των Ελλήνων της Κιουτάχειας". Μελέτη για τη συγγραφή βιβλίου. Εγινε μια διάλεξη.
30. Αγόρω Τσίου (φιλόλογος): "Τραγούδια και χορευτικά έθιμα στην περιοχή Κόνιτσας". Μελέτη για την συγγραφή βιβλίου και την παραγωγή δίσκου.
31. Χρίστος Ιακώβου (ιστορικός): "Η τελετουργική περιφορά αντικειμένων στην Κύπρο". Έρευνα για την εκπόνηση διδακτορικής διατριβής.
32. Άννα Λάζου (φιλόσοφος, επιστημονική συνεργάτις Πανεπιστημίου Αθηνών): "Ο αρχαίος ελληνικός χορός από φιλοσοφική άποψη". Έρευνα για την εκπόνηση διδακτορικής διατριβής. Δημοσιεύτηκαν άρθρα και ανακοινώσεις σε συνέδρια.
33. Frederick Naerebout (ιστορικός, διδάσκων στο Τμήμα Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου του Αμστερνταμ): "Ο αρχαίος ελληνικός χορός και οι προσπάθειες αναβίωσής του". Έρευνα για την εκπόνηση διδακτορικής διατριβής στο Πανεπιστήμιο της Ουτρέχτης, Ολλανδία. Δημοσιεύτηκαν άρθρα και ετοιμάζεται βιβλίο.
34. Sacha von Gerlach (χορογράφος): "Το δραματικό στοιχείο στον ελληνικό χορό". Βιβλιογραφική και επιτόπια έρευνα.
35. Dorrit Poulsen (εθνολόγος): "Χορός και φορεσιά στα Μέγαρα". Έρευνα με υποτροφία της δανικής κυβέρνησης για την συγγραφή βιβλίου και την ετοιμασία έκθεσης στην Κοπεγχάγη και στην Αθήνα.
36. Kirps Horn (εθνομουσικολόγος): "Το στοιχείο του αυτοσχεδιασμού στην ελληνική παραδοσιακή μουσική". Έρευνα για την εκπόνηση διδακτορικής διατριβής στο Πανεπιστήμιο Monash της Μελβούρνης.

37. Βαγγέλης Λιάπης (δικηγόρος): "Χορός και φορεσιά στους Κουντουριώτες". Μακροχρόνια επιτόπια έρευνα. Δημοσιεύτηκαν άρθρα, ανακοινώσεις σε συνέδρια και ένα βιβλίο για τον χορό. Υπό έκδοση βιβλίο για τη φορεσιά.

Η παραπάνω απαρίθμηση είναι σε τυχαία σειρά και πολύ συνοπτική. Δεν αναφέρει τις σπουδές, την εμπειρία και το δημοσιευμένο έργο του κάθε μελετητή, τα οποία είναι συνήθως πολύ αξιόλογα. Δεν αναφέρει ποιοί συνεχίζουν να ερευνούν το ίδιο ή άλλα θέματα μετά την απονομή τού αντίστοιχου διπλώματος ή διδακτορικού από κάποιο πανεπιστήμιο.

Ακόμα, δεν αναλύεται εδώ η συνεχής ερευνητική προσπάθεια από το προσωπικό του Θεάτρου για να εξασφαλιστεί η όσο γίνεται μεγαλύτερη πιστότητα προς το παραδοσιακό πρότυπο στις παραστάσεις, όσον αφορά το χορό, τη μουσική και τη φορεσιά. Ούτε αναφέρονται οι έρευνες που διεξάγει μόνος του ο υπογράφων.

Πέρα από τους προαναφερθέντες υπάρχουν πολλές δεκάδες άλλοι που θα ήταν αδύνατο να μετρηθούν και να αναφερθούν. Είναι όσοι προχώρησαν αναξάρτητα σε έρευνες και στους οποίους δόθηκε περιστασιακά μια μικρή ή μεγάλη βοήθεια, πρακτική ή επιστημονική. Στην δική τους διάθεση μένει να την αναφέρουν.

Η συστηματική ερευνητική δραστηριότητα στα πλαίσια του Θεάτρου συνδυάζεται με τα συνέδρια της ΔΟΛΤ, τα οποία εγκαινίασαν την επιστημονική έρευνα του χορού στη χώρα μας και συνεχίζουν να της δίνουν ώθηση. Εκεί είναι κυρίως που εκθέτουν τα αποτελέσματα των εργασιών τους οι διάφοροι ερευνητές και εκεί αξιολογούνται από τους συναδέλφους τους.

Εννοείται ότι όποιος ενδιαφέρεται μπορεί να απευθυνθεί προσωπικά στους ερευνητές και να τους ρωτήσει λεπτομέρειες για τις εργασίες τους. Είναι όλοι μέλη της Οργάνωσης και οι διευθύνσεις τους βρίσκονται στην γραμματεία. Θερμή παράκληση σε όσους από τους αναγνώστες μας έχουν πληροφορίες ή υλικό για τα προαναφερθέντα ερευνητικά θέματα, να έρθουν σε επαφή με τον αντίστοιχο ερευνητή.

A.P.

PAR019

RaftisA095GR.doc